8 ZAMERANIE EXPERIMENTU

Zvolená experimentálna metóda je zameraná na skúmanie recepcie modernej rozprávky (typologicky sme si vyčlenili päť moderných rozprávok). Zmapovať kvalitu recepcie (príjmu) je vo všeobecnosti náročná a z vedeckého hľadiska ťažko verifikovateľná úloha. Preto má výskum *kvantitatívno-kvalitatívny* charakter. Experiment ako metóda kvantitatívneho výskumu nemôže plne postihnúť jej celostný charakter, pretože nie všetky aspekty recepcie je možné číselne a štatisticky zmerať a kvantifikovať. Výber metód v nami zvolenom *kvantitatívnom výskume* (metóda testu a retestu, metóda cloze testu, metóda štruktúrovaného pozorovania, metóda analýzy produktov činnosti žiakov, metóda škálovania, vyhodnocovacie metódy – metóda štatistického percentuálneho vyhodnocovania (koeficienty a priemerné hodnoty), metóda štatistického deskriptívneho (grafického) vyhodnocovania) sme doplnili aj o metódy *kvalitatívneho výskumu* (hlavný dôraz sme položili na neštruktúrované pozorovanie, okrajovo sme využili neštruktúrované interview).

Výber výskumných metód *kvantitatívneho* výskumu sa teda odvíjal od predmetu nášho výskumu (kvalita a charakter receptívneho prijatia piatich typov modernej autorskej rozprávky), pričom metódy *kvalitatívneho* výskumu sme uplatnili v prípadoch, v ktorých sme si uvedomovali slabé a nepostačujúce stránky číselnej kvantifikácie.

V experimentálnom výskume recepcie žiakov 4. ročníka ZŠ teda akcentujeme silné stránky kvantitatívneho výskumu; jeho obmedzenia na druhej strane vyvažujeme metódami kvalitatívneho výskumu.

8.1 Ciele, výskumný problém a hypotézy experimentu

8.1.1 Ciele experimentu

Výskumné ciele experimentu:

- Priviesť účastníkov výskumu (žiakov 4. ročníka ZŠ) k modernej autorskej rozprávke cez uvedomelé prežitie (zažitie) textu, ako aj podnietiť ich ochotu a schopnosť komunikovať s literárnym textom a porozumieť textu modernej rozprávky cez poznávanie vlastných komunikačných možností a dispozícií, vychádzajúcich z osobnej čitateľskej aktivity.

- Nájsť cestu, ako možno detského prepubescentného čitateľa sémanticky viackódovými a esteticky náročnejšími rozprávkami zasvätiť do recepcie náročnejších textov rozprávkového žánru, a tak pomôcť budovať základy kultivovaného, múzického čitateľa (čitateľská skúsenosť ako základ čitateľskej kompetencie).
- Prostredníctvom metód *tvorivej dramatiky* (pantomíma, inscenácia textu, hra v role), *netradičných interaktívnych metód* (brainstorming, zhlukovanie), *metód rozvíjania komunikačných zručností* (filozofovanie, interview s hlavnou postavou), *metód tvorivého písania a výtvarnej činnosti*, ako aj pomocou *auditívnych technických prostriedkov* (CD prehrávač, diktafón) a *zvukových nosičov* (zvukové záznamy rozprávkových textov) skúmať, overiť a načrtnúť svet detskej recepcie piatich typov súčasnej modernej rozprávky vo 4. ročníku ZŠ (rozprávka parodicko-nonsensová, imaginatívna, symbolicko-filozofická, „didaktická“ a subverzívna).

8.1.2 Výskumný problém

a) Pre potreby výskumu sme si sformulovali dva *výskumné problémy*:

1. Aký je vzťah medzi *noetikou textu* a *literárnym zážitkom* žiaka na 1. stupni ZŠ?
2. Aký je vzťah medzi *poetikou textu* a *čitateľskou kompetenciou* žiaka na 1. stupni ZŠ?

b) Definovanie pojmov:

1. *Definovanie pojmov prvého výskumného problému*:

Noetika: je to filozofický termín, pod ktorým sa vo všeobecnosti rozumie náuka o poznaní, teória poznania. V širšom slova zmysle sa používa termín gnozeológia, ktorý je pomenovaním pre vedeckú teóriu poznania sveta a jeho zákonitostí. Pod noetikou textu teda budeme rozumieť jeho vnútornú potenciu pôsobiť na ľudské poznanie a poznávanie, vyplývajúcu z „netextového“ priestoru za textom, pod textom, resp. nad textom (Rakús, 1995).

Literárny zážitok: je individuálnym stavom čitateľovho vedomia, ktorý je vyvolaný psychickou reakciou na literárne dielo – je teda výsledkom čitateľovej spontánnej komunikačnej aktivity (Popovič et al., 1981, Lederbuchová, 2004 b). Je

psychologickým procesom, ktorý je nasmerovaný na vyjadrenie určitej esteticko-citovej hodnoty; je spätý s umeleckou štruktúrou diela. Literárny zážitok je výtvorom, ktorý súvisí s aktualizáciou literárneho diela vo vedomí príjemcu, a tak je výtvorom subjektívnym a neopakovateľným (Kwiatkowska, 1981, podľa Germušková – Sedlák, 2003).

2. *Definovanie pojmov druhého výskumného problému*:

Poetika textu: je termínom spätým so spôsobom umeleckej tvorby autora. Poetika textu sa týka špecifickej výstavby a tvaru umeleckého textu s estetickou hodnotou. Poetika ako náuka o slovesnom umení, jeho žánroch, formách a prostriedkoch vo všeobecnosti pomáha spoznávať, ako aj hodnotiť štruktúru umeleckých diel (Žilka, 1987).

Čitateľská kompetencia: je termínom, ktorý úzko súvisí s osobnými dispozíciami čitateľa (temperamentom, obrazotvornosťou, emocionalitou, štruktúrou osobnosti ap.) a závisí od:

- dosiahnutej vzdelanostnej úrovne,
- veku a životných skúseností,
- žánrových a tematických čitateľských preferencií (čitateľskej skúsenosti),
- sociálnej a kultúrnej vyzretosti (Lederbuchová, 2004 b).

Medzi determinujúce faktory čitateľskej kompetencie začleňujeme výber učiva (textu) a voľbu didaktickej interpretácie textu.

8.1.3 Hypotézy experimentu

Vytýčené výskumné problémy sme si pretransformovali do dvoch hypotéz:

1. Žiaci 4. ročníka ZŠ uprednostnia príbehovosť aj v sémanticky viackódových a esteticky náročnejších textoch.
2. Žiaci 4. ročníka ZŠ uprednostnia jednoduché lineárne príbehy pred zložitejšími nelineárnymi príbehmi.

8.2 Operačné definovanie problému

8.2.1 Operačné definovanie prvého výskumného problému

Operačná definícia premennej „noetika textu“:

a) Kvalita vybraných rozprávkových textov z aspektu noetickej hĺbky bude zaručená ešte pred realizovaním výskumu na základných školách ich reprezentačným výberom a interpretáciou (za každý typ modernej rozprávky jeden text – celkovo päť interpretácií). Pri výbere budeme akcentovať hodnotové hľadisko a nelineárnosť umeleckých textov. Pod nelineárnosťou budeme rozumieť netextový priestor *nad textom* (druhý plán), *pod textom* (medziriadkový priestor) a *za textom* (priestor katarzný) (Rakús, 1995). Pred samotným výskumom v rámci teoreticko-interpretačnej prípravy bude každý jeden text interpretovaný s naznačením a vytýčením možných recepčných opôr a recepčných bariér, ktoré môžu žiakovi 4. ročníka poslúžiť ako vodiče, resp. ako zábrany v recepcii textu.

Typ rozprávky:	Zvolený rozprávkový text:
o Parodicko-nonsensová:	*Ľubomír FELDEK*: Zelené jelene,
o Imaginatívna:	*Dana PODRACKÁ*: Yorik,
o Symbolicko-filozofická:	*Ján MILČÁK*: Zuzanka a pán Odilo,
o „Didaktická“:	*Daniel HEVIER*: Krajina Agord,
o Subverzívna:	*Dušan TARAGEL*: Rozprávka o Anči, ktorá sa neumývala a smrdela.

Po zrealizovaní experimentu dostanú žiaci za úlohu ohodnotiť na päťstupňovej škále všetkých päť žánrových foriem modernej rozprávky, s ktorými sa v priebehu výskumu oboznámia.

b) Vnímanie noetiky textu (cez naznačené recepčné opory a bariéry textu) sa bude u žiakov 4. ročníka skúmať a overovať v slohovej a výtvarnej zložke projektového vyučovania (štruktúrnosť/neštruktúrnosť) a prostredníctvom metód inscenovania, neverbálnej komunikácie a filozofovania.

Operačná definícia premennej „literárny zážitok“:

a) V didaktickej interpretácii so žiakmi 4. ročníka budú v priebehu projektových hodín využité metódy tvorivej dramatiky, netradičné interaktívne metódy, metódy rozvíjania komunikačných zručností, ako aj nosiče zvukového záznamu piatich rozprávok (hlasné vzorové čítanie). Na základe štruktúrovaného pozorovania (záznam frekvencie určitého javu), analýzy produktov činnosti (ktoré vzídu zo žiackej tvorivej aktivity) a ich kvantitatívneho spracovania sa štatisticky vyhodnotí miera prítomnosti, resp. neprítomnosti sledovaného motívu, vzťahu alebo javu (potvrdenie/vyvrátenie ako opory/bariéry).

b) Literárny zážitok ako psychický proces nemožno zúžiť len na metódy kvantitatívneho výskumu. Ide o jav subjektívny a jedinečný z pohľadu osobného prežitia. V tomto prípade budeme literárny zážitok postihovať aj kvalitatívnymi metódami.

   Budeme rovnako vychádzať z metód tvorivej dramatiky (inscenovanie textu, hra v role), netradičných interaktívnych metód (brainstorming), metód rozvíjania komunikačných zručností (filozofovanie, interview s hlavnou postavou) a použijeme aj auditívne technické prostriedky (CD prehrávač a zvukové nosiče so záznamom rozprávok – ako metódu hlasného vzorového čítania), pričom verbálno-neverbálne reakcie, správanie, postoje a postrehy žiakov pri realizácii týchto aktivít budeme posudzovať z hľadiska kvalitatívneho neštruktúrovaného pozorovania („vzorky udalostí“).

8.2.2 Operačné definovanie druhého výskumného problému

Operačná definícia premennej „poetika textu“:

U všetkých žiakov sa použije kvantitatívna metóda vstupného testu (metóda test – retest) na začiatku experimentálneho výskumu. Žiaci 4. ročníka dostanú za úlohu ohodnotiť na štvorstupňovej škále štyri typy rozprávkových textov (pôjde o úryvky a každý bude reprezentovať inú autorskú poetiku).

Zvolené rozprávkové texty:

Ján MILČÁK: Chlapec Lampášik,

Ľubomír FELDEK: O motýľovi Otýlii a vrabcovi Vavrincovi,

Walt DISNEY: Leví kráľ,
Pavol DOBŠINSKÝ: O dvanástich mesiačikoch.

Kvantitatívne škálovanie bude doplnené o neštruktúrované kvalitatívne mikrointerview (na tému „Čo je podľa teba rozprávka?“).

Operačná definícia premennej „čitateľská kompetencia“:
Po realizácii experimentálneho pedagogického výskumu sa u žiakov 4. ročníka použije metóda retestu. Otestuje sa čítanie s porozumením formou cloze testu. Vyhodnotením čitateľskej kompetencie bude súbežne vytvorenie reklamy na knihu, ktorú žiaci čítali v priebehu posledného mesiaca (skúmaný bude aspekt kvality).